

בס"ד, מר-חשוון תשפ"א

דבר תורה לפרשת לך-לך הרב ד"ר יהודה זולדן

חטא סדום ותשובתה לעתיד לבא

בפרשת לך לך נזכרת סדום בפעם הראשונה: "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה, לפני שחת ה' את סדום ואת עמרה, כגן ה' כארץ מצרים" (בראשית יג, י). פעם ראשונה שומעים על העיר, וכבר נאמר עליה שהיא נידונה להשחתה בידי ה'. רק לאחר מספר פסוקים נאמר: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד" (שם יג). מהות העיר היא חטא ורשע, ולכן היא נידונה לכליה. הנביא יחזקאל (טז, מט-נ) פירט מה היו חטאי סדום כשהוא מוכיח את תושבי השומרון:

הנה זה היה עוון סדם אחותך, גאון [גאוה] שבעת לחם, ושלוות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה, ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראית".

היה שפע ליד המים של מה שנקרא אחר כך ים המלח, שלווה ושקט, ולכן היו גאים בעצמם, והרשו לעצמם לעשות ככל העולה על רוחם. גם במדרשים מפורט עוד על חוקי גזל, חמס, עניני עריות, ועל דרישה מחמירה וקפדנית שלא לגמול חסד עם אף אדם. לא להכניס אורחים, לא לסייע לחלשים, ואף היו מענישים מי שכן סייע, כמו שקראנו על אנשי סדום שמסובבים את ביתו של לוט שהכניס אורחים לביתו.

מדוע העברות הללו הן כל כך חמורות, עד כדי כך שהעונש היה גזרת חורבן וכליה על מקום בארץ ישראל, וכך נשאר עד היום הזה בהיותו מקום מלוח וצחיח? נציג שלושה כיוונים ונחברם לאחד.

הרמב"ן בפרשה (בראשית יט, ה), כתב:

ודע, כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם, הקדימה וקאתה [הקיא] את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות. ושמו עליהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו... כי יש באומות רעים וחטאים מאד ולא עשה בהם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל, כי שם היכל ה'.

ארץ ישראל איננה סובלת חטאים כאלו, בהיקף ובעוצמה כזו. זוהי מעלתה של ארץ ישראל, ולכן המקום חרב ונשאר כך לעולם, כדי לזכור וללמוד שלא לעשות כאנשי סדום.

לדברי הרב יצחק עראמה בפרשתנו (עקדת יצחק, בראשית פרשת וירא, שער כ), אם אדם חוטא בחטא, בסתר או אף בפרהסיא, זה הוא חטאו שלו הפרטי, והוא לבדו ישא עוונו:

אמנם החטא הקטן, כשיסכימו עליו דעת הרבנים והדת ניתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו, הנה הוא זימה ועוון פלילי וחטאת הקהל כולו, ולא ניתן למחילה אם לא בפורענות הקהל... והוא היה עוון סדום... ומי שלא יקבל זאת בדעתו, אין לו חלק בבינה ונחלה בתורה אלוקית.

לקהילה, לישוב, למקום שהגדרתם העצמית ע"פ החוק והתקנות שהם קבעו, היא רשעות וחטאים, איסור גמור לעשות חסד, אין זכות קיום!! חטא שיסודו בהסכמה של כל הציבור או הקהילה, חמור הרבה יותר מאשר חטא יחיד. לא בגלל מספרם הרב של חוטאים, אלא בשל העובדה שהחטא במהות הוא של קבוצה, ציבור.

הרב קוק (עין איה - ברכות, פרק ט, יב-יג) הסביר שמאז הופעתו של אברהם בעולם, אחת המטרות היתה לרומם את ערך החסד, ואילו אנשי סדום פעלו באופן הפוך. וכך כתב:

יסוד אבידת סדום היה להעמיד בעולם גודל ערך החסד... והנה היפך מידת סדום ממש היה אברהם בעל מידת החסד ומרחיבו בעולם... לסדום היתה שיטה מדינית של שנאת החסד, וקבעו על כך הנהגה מדינית. אין די רק בשלילת שיטתם, אלא צריך להעמיד שיטה משוכללת ראויה להנהגה מדינית ע"פ דרכי חסד.

כל הסיבות הללו גם יחד, מעלתה של ארץ ישראל ואי היכולת לסבול חטאים כאלו, החטא החמור של קהילת סדום ולה שיטה ומדיניות של חטא, רשע ושנאת החסד, הביאו לחורבנה של סדום. מקום ללא זכות קיום בארץ ישראל, וחורבנה לדיראון עולם כדי שהענין ייזכר ויילמד. גם לאחר מאות שנים, סדום נזכרת פעמים רבות כמקום שלילי. כך אמר הנביא ישעיהו: "לסדום היינו לעמורה דמינו" (ישעיהו א, ט), וכך אמר הנביא ירמיהו: "היו לי כולם כסדום ויושביה, כעמורה" (ירמיהו כג, יד), ועוד רבים.

אך מיד עם החורבן של סדום התחיל לצמוח גם תיקון גדול. על הפסוק בתהילים "מצאתי דוד עבדי בשמן קדש משחתי" (תהילים פט, כא), נאמר במדרש בפרשת לך לך (בראשית רבה פרשה מא, ד): "והיכן מצאתיו? בסדום".

בנות לוט חושבות "שכל העולם נחרב כמו בדור המבול" (רש"י, בראשית יט, לא), ומאביהן נולדו להן ילדים: עמון ומואב. לאחר מאות שנים, נולד דוד המלך שהוא צאצא של רות שבאה ממואב, ובנו של דוד המלך - שלמה המלך, נשא את נעמה העמונית. שושלת מלכות בית דוד לדורותיה צומחת מילדי בנות לוט שברחו מסדום: עמון ומואב. כך הסביר הרב קוק (פנקס אחרון בבוסק, י):

מלכות בית דוד היה צריך להיות ממואב ועמון. מואב אהבת הגזע, ועמון אהבת האומה... וזהו יסוד "מצאתי דוד עבדי בשמן קדש משחתי", שאמרו חז"ל: "היכן מצאתיו? בסדום". מקום אהבת עמו הגדולה ביותר... והוא מוציאה "משתי בנותיך הנמצאות" (בראשית יט, טו). כדי לייסד יסוד לאומיות עם ישראל בשמירת חטיבה לעצמו.

לעיתיד לבא, עם התגלות משיח בן דוד, גם המקום שחרב, יחזור ויפרח מחדש. כך ניבא הנביא יחזקאל (טז, נה) בהמשך הפסוק שהבאנו לעיל: "ושבתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה... סדום ובנותיה תשבנה לקדמתן". וכפי שרש"י פירש: "את שבות סדום - ארפא את הארץ מגפרית ומלח, ואושיב בה יושבים".